

Αικατερίνη-Ρόζα Μπότσαρη

Μία από τις πιο άγνες μορφές του έθνικοαπελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων είναι βεβαίως ο Μάρκος Μπότσαρης. Άρκει να ανατρέξουμε σε λίγα μόνο από τα όσα γνωρίζουμε για την Έπανάσταση, για να αντιληφθούμε γιατί ο Μπότσαρης θεωρείται μία από τις ευγενέστερες μορφές του εθνικοαπελευθερωτικού μας αγώνα.

Τόσο λίγο γύρευε ο Μπότσαρης τις τιμές και τα αξιώματα, ώστε, όταν αντιλήφθηκε ότι η προαγωγή του σε στρατηγό είχε προκαλέσει ξιφιδες και αντιζηλίες στους άλλους όπλαρχηγούς, έσχισε μπροστά σε όλους το χαρτί του διορισμού του, λέγοντας: «Όποιος είναι άξιος παίρνει το δίπλωμα αύριο μπροστά στον έχθρό».

Όταν τον Αύγουστο του 1823 ο Μουσταῖς πασῶς τῆς Σκόδρας εισέβαλε στη δυτική Στερεά επικεφαλῆς ἄρτίως ἐκπαιδευμένου καὶ ἐξοπλισμένου στρατοῦ, ὁ Μπότσαρης ἦταν αὐτὸς ποὺ κινήθηκε με αὐτοθυσία νὰ τὸν σταματήσει, γνωρίζοντας πολὺ καλὰ ὅτι βιάδιζε σὲ βέβαιο θάνατο. Λέγεται ὅτι καθ' ὁδὸν γιὰ τὸν τόπο τῆς θυσίας του, στὸ Μικρὸ Χωριὸ τῆς Εὐρυτανίας, μπῆκε σὲ μιὰ ἐκκλησία ποὺ βρῆκε στὸν δρόμο του, ἄναψε κερὶ, καὶ βγαίνοντας ἔδωσε στὸν καλόγερο μερικὰ γρόσια νὰ τὰ μοιράσει «γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Μάρκου». Κι ὅταν ὁ καλόγερος, ποὺ δὲν τὸν ἀναγνώρισε, ρώτησε θλιμμένος, «Τί; πέθανε ὁ ἥρωας Μάρκος;», ὁ Μπότσαρης ἀπάντησε: «Ὅχι· πάει γιὰ νὰ πεθάνει».

Μὲ τὴ θυσία του ὁ Μπότσαρης ἔγινε πρότυπο γιὰ τοὺς ἄλλους ὀπλαρχηγούς. Λέγεται ὅτι, ὅταν οἱ σύντροφοί του πέρασαν ἀπὸ τὸ μοναστήρι τοῦ

Προυσοῦ μεταφέροντας τὸ πτώμα του, βρῆκαν ἐκεῖ τὸν ἄρρωστο Καραϊσκάκη, ὁ ὁποῖος ἔσκυψε, φίλησε τὸν Μπότσαρη καὶ εἶπε: «Ἄμποτε, ἥρωα Μάρκο, ἀπὸ τέτοιο θάνατο νὰ πάω κι ἐγώ».

Καὶ βέβαια, ὁ Μπότσαρης ἐνέπνευσε τὴ λαϊκὴ μοῦσα, ὅπως ἐπίσης ἐνέπνευσε καὶ σπουδαίους ποιητὲς καὶ λογοτέχνες. Τὸν ὕμνησε ὁ ἐθνικὸς μας ποιητὴς, ὁ Διονύσιος Σολωμός. Τὸν ὕμνησε καὶ ὁ σπουδαῖος Γάλλος λογοτέχνης καὶ πνευματικὸς ἄνθρωπος, ὁ Βίκτωρ Οὐγκώ, ποὺ τὸν εἶδε ὡς «Λεωνίδα τῆς νεώτερης Ἑλλάδας» καὶ τὸν συμπεριέλαβε στοὺς τέσσερις κορυφαίους ἥρωες τῶν νεώτερων χρόνων. Ποίηματα γιὰ τὸν Μπότσαρη ἔγραψαν καὶ ὁ Ἀμερικανὸς ποιητὴς Φίτζκερν Χάλληκ (τοῦ ὁποῖου τὸ ποίημα "Marco Bozzari" ἐμφανίσθηκε σὲ πάνω ἀπὸ χίλια περιοδικὰ καὶ ἡμερησίδες στὴς ΗΠΑ, τὴν Ἀγγλία, τὴ Σκωτία καὶ τὴν Ἰρλανδία) καὶ ὁ Ἑλβετὸς Ζιστ Όλιβιέ.

Πόσοι ἄραγε γνωρίζουν ὅτι ἓνας σταθμὸς τοῦ παρισινοῦ μετροῦ φέρει μέχρι σήμερα τὸ ὄνομά του ("Botzaris"), κατόπιν ἀπόφασης τῆς γαλλικῆς

κυβερνήσεως ἀπὸ τὸ 1911 νὰ τιμήσει με αὐτὸ τὸν τρόπο τὸν ἄγνὸ Ἑλληνα ἥρωα;

* * *

Δὲν θὰ σταθοῦμε ὅμως ἐδῶ στὴ θρυλικὴ μορφή τοῦ Μάρκου Μπότσαρη. Θὰ σταθοῦμε σὲ μία ἀκόμα ἀπὸ τὴς τόσες καὶ τόσες ξεχασμένες ἢ παραμελημένες μορφές τῆς ἱστορίας, ποὺ ὅμως μᾶς συγκινοῦν καὶ μᾶς συγκλονίζουν, κάθε φορὰ ποὺ στρέφουμε τὸ βλέμμα καὶ τὴ σκέψη μας στὸ πέρασμά τους ἀπὸ τὴ ζωὴ: τὴν κόρη τοῦ Μάρκου Μπότσαρη Αἰκατερίνη.

Ἦδη ἀπὸ τὴ γέννησή της τὸ 1818, ἡ Αἰκατερίνη Μπότσαρη εἶχε πίσω της μιὰ βαριὰ οἰκογενειακὴ κληρονομιά, καθὼς οἱ Μποτσαραῖοι ἦταν μιὰ ἀπὸ τὴς σπουδαιότερες οἰκογένειες τοῦ Σουλίου, ὁ παπποῦς της Κίτσος Μπότσαρης ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανέστερους Σουλιῶτες καὶ ὁ πατέρας της Μάρκος ἓνας ἀπὸ τοὺς κορυφαίους ὀπλαρχηγούς τῆς ἐποχῆς.

Γεννημένη λοιπὸν τὸ 1818, ἡ Αἰκατερίνη Μπότσαρη ἦταν δὲν ἦταν τριῶν χρονῶν, ὅταν ξέσπασε ἡ μεγάλη ἐπανάστα-

ση των Ἑλλήνων ἐνάντια στὸν τουρκικὸ ζυγὸ. Τὸ ξέσπασμα τῆς ἐπανάστασης τὴν βρῆκε στὰ Ἰωάννινα, ὅπου ἡ ἴδια, μαζί με τὰ ὑπόλοιπα μέλη τῆς οἰκογένειας τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, κρατήθηκε ἐκεῖ ὡς ὄμηρος. Εὐτυχῶς πολὺ γρήγορα ἀπελευθερώθηκε, σὲ ἀντάλλαγμα γιὰ τὴν παράδοση στοὺς Τούρκους τοῦ χαρμειοῦ τοῦ Χουρσίτ πασᾶ, ποὺ εἶχε πέσει στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων, ὅταν αὐτοὶ εἶχαν μπεῖ στὴν Τριπολιτσά. Δυστυχῶς, ἡ μικρὴ Κατερίνα δὲν ἐπρόκειτο μεγαλιώνοντας νὰ γνωρίσει τὴ ζεστασιά τῆς πατρικῆς παρουσίας, ἀφοῦ ὁ πατέρας της προσέφερε πολὺ γρήγορα τὴ ζωὴ του θυσία στὸν βωμὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας.

Θὰ ξαναβροῦμε τὴν Κατερίνα μετὰ τὴν Ἐπανάσταση, ὅταν ἡ βασίλισσα Ἀμαλία θὰ τὴν πάρει στὸ παλάτι καὶ θὰ τὴν κάνει Κυρία ἐπὶ τῶν Τιμῶν. Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ μικρὴ κόρη εἶχε ἀνθίσει. Εἶχε γίνει μιὰ νέα κοπέλα ἐξαιρετικῆς ὀμορφιάς. Ἦταν τόσο ὀμορφη, ποὺ σὲ λίγο κανένας δὲν τὴν ἔλεγε πιά μετὰ τὸ πραγματικὸ της ὄνομα. Ὅλοι στὴν Αὐλὴ τὴν ἔλεγαν Ρόζα, ποὺ σημαίνει τριαντάφυλλο.

Ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα Μπότσαρη, ὡς Κυρία ἐπὶ τῶν Τιμῶν, ἀκολουθοῦσε τὴ βασίλισσα Ἀμαλία στὰ ταξίδια της στὶς ξένες αὐλές, ὅπου θάμπωνε ὄλους μετὰ τὸ παράστημα, τὴ σπάνια ὀμορφιὰ καὶ τὴν εὐγένειά της. Σὲ λίγα

χρόνια, ἡ νεαρὴ κοπέλα εἶχε γίνει ἓνα σύμβολο τῆς ἐποχῆς. Στὸ πρόσωπό της ὄλοι ἔβλεπαν τὴ συνέχεια τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας, τὸ ζωντάνεμα τῶν ἀγαλημάτων.

Ὅταν τὸ 1844 ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα συνόδευσε τὴ βασίλισσα Ἀμαλία στὴ βαυαρικὴ αὐλὴ, στὴν πατρίδα τοῦ Ὅθωνα, τὸ Μόναχο, γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ ἔλαμψε μετὰ τὴν ὀμορφιά της. Χάρη σὲ αὐτὴ τὴν ἐπίσκεψη στὸ Μόναχο, ἡ μορφὴ τῆς πανέμορφης αὐτῆς Ἑλληνίδας θὰ περνοῦσε στὴν ἀθανασία.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας Λουδοβίκος Α΄ (1786-1868, βασ. 1825-1848), ὁ πατέρας τοῦ Ὅθωνα, ἦταν μέγας λάτρης τοῦ ὠραίου, καὶ εἶχε ποθήσει νὰ συγκεντρώσει σὲ μιὰ Πινακοθήκη τὶς προσωπογραφίες τῶν ὠραιότερων γυναικῶν τῆς Βαυαρίας τῆς ἐποχῆς του. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦταν μιὰ σειρὰ ἀπὸ 36 προσωπογραφίες τῶν πιὸ ὀμορφῶν γυναικῶν τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς μεσοαστικῆς τάξης τῆς ἐποχῆς, ποὺ φιλοτεχνήθηκαν μετὰ τῶν ἐτῶν 1827 καὶ 1850 καὶ ἀποτελέσαν τὴν περίφημη «Πινακοθήκη τῶν Καλλιῶν» (Schönheitengalerie), ἡ ὁποία φιλοξενεῖτο σὲ ἰδιαίτερη αἴθουσα τοῦ μεγάλου ἀνακτόρου τοῦ Νύμφενμπουργκ.

Ὅταν ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος εἶδε τὴν Αἰκατερίνη-Ρόζα Μπότσαρη, ἔμεινε ἔκθαμβος ἀπὸ τὴν ὀμορφιά της καὶ παρήγγειλε

στὸν ζωγράφο Γιόζεφ Κάρλ Στίλερ (1781-1858), ὁ ὁποῖος ἦταν ὁ ἐπίσημος ζωγράφος τῆς Αὐλῆς, νὰ φιλοτεχνήσει τὸ πορτραῖτό της καὶ νὰ τὸ συμπεριλάβει στὴν «Πινακοθήκη τῶν Καλλιῶν». Ἔτσι, ἡ πανέμορφη Ἑλληνοπούλα ἀπὸ τὴν ἡρωικὴ γενιὰ ἀπαθανάτισθηκε φορώντας τὸ φέσι τῆς Ἀμαλίας καὶ χρυσοκέντητο γιλέκο, καὶ ἔμεινε ἐκεῖ, στὸ Μόναχο, αἰώνια νέα, ὀμορφη καὶ δροσερὴ (βλ. εἰκόνα ἐξωφύλλου).

Ἡ ζωὴ τῆς πανέμορφης Ἑλληνίδας δὲν ἐπρόκειτο νὰ εἶναι χωρὶς ἀπογοτεύσεις. Μιὰ τέτοια ἀπογοήτευση ἦλθε τὸ 1952.

Νὰ σημειώσουμε ἐδῶ παρενεθικὰ ὅτι τὸ 1826, ὅταν οἱ Τούρκοι εἶχαν μπεῖ στὸ Μεσολόγγι μετὰ τὴ θρυλικὴ Ἔξοδο, κάποιοι Αἰγύπτιοι στρατιῶτες τοῦ Ἰμπραὴμ εἶχαν κινηθεῖ νὰ βεβηλώσουν τὸν τάφο τοῦ Μπότσαρη, γιὰ νὰ πάρουν τὰ ὄπλα τοῦ θρυλικοῦ ἥρωα. Ὅταν ὁμως οἱ κινήσεις τους ἔγιναν ἀντιληπτές, μιὰ ὀμάδα Τουρκαλβανῶν ἔτρεξαν καί, προτάσσοντας τὰ καριοφίλια τους, προφύλαξαν τὸν τάφο, ἐμποδίζοντας τὴ βεβήλωση. Ἔτσι, ὁ τάφος τοῦ Μπότσαρη σώθηκε ἀπὸ τοὺς Τουρκοαιγυπτίους.

Δὲν σώθηκε ὁμως τὸ 1852, ὅταν βεβηλώθηκε ἀπὸ τοὺς προαιώνιους ἐχθροὺς τῶν Ἑλλήνων: τοὺς Ἑλλήνες. Εἶχαν ἤδη ἀρχίσει οἱ ταραχές ποὺ μιὰ δεκαετία ἀργότερα θὰ ὀδηγοῦσαν στὴν

Ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα Μπότσαρη, ὡς Κυρία ἐπὶ τῶν Τιμῶν, ἀκολουθοῦσε τὴ βασίλισσα Ἀμαλία στὰ ταξίδια της στὶς ξένες αὐλές, ὅπου θάμπωνε ὄλους μετὰ τὸ παράστημα, τὴ σπάνια ὀμορφιὰ καὶ τὴν εὐγένειά της. Σὲ λίγα χρόνια, ἡ νεαρὴ κοπέλα εἶχε γίνει ἓνα σύμβολο τῆς ἐποχῆς. Στὸ πρόσωπό της ὄλοι ἔβλεπαν τὴ συνέχεια τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας, τὸ ζωντάνεμα τῶν ἀγαλημάτων.

ξέωση του Όθωνα. Και τότε μια ομάδα φανατισμένων αντιβασιλικών από το Μεσολόγγι, γνωρίζοντας ότι η κόρη του Μπότσαρη ήταν Κυρία ἐπὶ τῶν Τιμῶν τῆς Ἀμαλίας και ὁ γιός του Δημήτριος Ὑπασπιστὴς τοῦ Όθωνα, ξέσπασε τὴν ὀργή της σὸν τάφο τοῦ ἥρωα, ἀνασκάπτοντάς τον και διασκορπίζοντας τὰ ὀστᾶ τοῦ ἀγνοῦ ἥρωα τῆς Ἐπανάστασης. Γιὰ τὴν Αἰκατερίνη-Ρόζα, ποὺ εἶχε μεγαλώσει χωρὶς μὲν τὸν πατέρα της, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ ὀνόματός του, δὲν εἶναι δύσκολο νὰ φαντασθοῦμε πόσο μεγάλο ἦταν τὸ τραῦμα (ἐδῶ τέτοια γεγονότα εἶναι μαχαιριὰ στὴν καρδιά γιὰ τὸν καθένα μας, κάθε φορὰ ποὺ τὰ θυμόμαστε...).

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα παντρεύτηκε τὸν Φαναριώτη στρατιωτικὸ Γεώργιο Καρατζᾶ. Ὁ αὐστηρὸς και μονοκόμματος στρατιωτικὸς δὲν ἦταν ἴσως ὁ ἰδανικὸς σύντροφος γιὰ τὴν τρυφερὴ Σουλιωτοπούλα. Καθὼς περνοῦσαν και τὰ χρόνια, τὸ «τριαντάφυλλο» ἄρχισε νὰ... μαραίνεται. Τέσσερα παι-

διὰ ἀπέκτησε ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα σὸν γάμο της. Τὸ ἕνα ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ πολὺ νωρίς. Ὅταν ὅμως τὸ 1874, σὲ ἡλικία τότε 56 ἐτῶν, ἔχασε ξαφνικὰ τὴν πολυαγαπημένη της, εἰκοσάχρονη κόρη της Φρόσω, ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα ἔμεινε ἀπαρηγόρητη. Ἐνα χρόνο μετὰ, τὸ 1875, ἀκολούθησε τὴν ἀγαπημένη της κόρη σὸν τάφο, ἀκριβῶς τὴν ἐπέτειο τοῦ χαμοῦ τοῦ παιδιοῦ της. Και τὸ ρόδο ποὺ εἶχαν θαυμάσει τόσοι και τόσοι, ἔχοντας χάσει τὴ δροσιά του, σωριάστηκε σὸ ἔδαφος.

*Στὸ στερνὸ τὸ ξεψύχημα
δειληνοῦ μρωμένου,
κάποια ρόδα μαραίνονται,
κάποια ρόδα πεθαίνουν.*

*Ὁρια λουλουδα π' ἄνθισαν
μιὰν αὐγούλα τ' Ἀπρίλη
ξεφυλλίζου και σβήνουνε
σὸ Λαμπριάτικο δειλί.*

(Γ. Βερίτης)

Στὴν περίφημη ὅμως «Βιβλιοθήκη τῶν Καλλιῶν» σὸ Μόναχο, ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα Μπότσαρη παραμένει αἰώνια νέα και δροσερή. Μέχρι σήμερα, οἱ Γερμανοί, ὅταν μιλοῦν γι' αὐτὴν, τὴν ἀποκαλοῦν «ἡ ὠραία Ἐλληνίδα». Ἐνας μάλιστα στρατιωτικὸς, ὀνόματι Κάρη Σμίτ, ἔχει μετατρέψει τὸ σπίτι του σὸ σημερινὸ Μόναχο σὲ Rosa's Haus.

Κάποιοι τὴν θυμοῦνται και στὴν Ἐλλάδα. Πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, τὸ 2007, ἡ δημοσιογράφος και συγγραφέας Κατερίνα Ἀγραφιῶτη ἐξέδωσε ἀπὸ τὶς Ἐκδόσεις Πάπυρος μιὰ μυθιστορηματικὴ βιογραφία της, μὲ τὸν τίτλο: *Αἰκατερίνη-Ρόζα Μπότσαρη. Στὴ σκιά τοῦ ὀνόματος*. Ἐξάλλου, ἡ ἐπίσημη ἐνδυμασία ποὺ φοροῦσε ἡ Αἰκατερίνη-Ρόζα ὡς Κυρία ἐπὶ τῶν Τιμῶν σὸ παλάτι τῆς Ἀμαλίας

φυλάσσεται σὸ Ἐθνικὸ Ἱστορικὸ Μουσεῖο.

Και τὸ πιὸ ἐντυπωσιακό: Ἄν ἀναζητήσει κανεὶς σὸ διαδίκτυο εἰκόνες, πηλεκτρολογώντας "Rosa Botzari", θὰ δεῖ βεβαίως τὸ περίφημο προρτραῖτο ἀπὸ τὴ «Βιβλιοθήκη τῶν Καλλιῶν» σὸ Μόναχο, ἀλλὰ ἡ ὀθόνη του θὰ πλημμυρίσει και ἀπὸ φωτογραφίες... λουλουδιῶν. Πρόκειται γιὰ μιὰ σπάνια ποικιλία τριαντάφυλλων, ποὺ καλλιιεργήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1856, και αὐτὸς ποὺ τὴ δημιούργησε τῆς ἔδωσε τὸ ὄνομα τῆς πανέμορφης Ἐλληνίδας, ποὺ ὄλοι ἔβλεπαν σὲ αὐτὴν ἕνα δροσερὸ τριαντάφυλλο! Και ἔτσι ἡ πανέμορφη Ἐλληνίδα, ποὺ ὄλοι τὴν ἀποκαλοῦσαν Ρόζα (ρόδο), ἔδωσε μὲ τὴ σειρά της τὸ ὄνομά της σὲ ἕνα πανέμορφο λουλούδι.

Μὴν παραλείψουμε ὅμως κλείνοντας νὰ σημειώσουμε και κάτι ἀκόμα. Ἡ πανέμορφη Ἐλληνίδα μὲ τὸ ἥρωικὸ ὄνομα, ποὺ θάμπωνε τοὺς πάντες μὲ τὴ δροσιά και τὸ κάλλος της, τίμησε τὸ πατρικὸ της ὄνομα και μὲ μιὰ σπάνια ἀρετὴ, ποὺ ἦταν παροιμιώδης. Λέγεται χαρακτηριστικὰ ὅτι κάποτε ὁ ἀδελφὸς τοῦ Όθωνα και διάδοχος τοῦ βαυαρικοῦ θρόνου Μαξιμιλιανὸς βρέθηκε στὴν Ἀθήνα, και σὲ μιὰ δεξίωση στὴν Αὐλὴ εἶδε τὴν πανέμορφη Ρόζα και θαμπώθηκε και αὐτὸς –ὅπως και τόσοι ἄλλοι– ἀπὸ τὴν ὀμορφιά της. Πλησίασε τότε τὸν ἀδελφὸ της Δημήτριο Μπότσαρη (ὁ ὀποῖος, ὅπως εἶπαμε, ἦταν Ὑπασπιστὴς τοῦ Όθωνα) και τοῦ εἶπε στὰ ἑλληνικά:

– Ἡ ἀδελφή σας ἔχει τὴν ἑλληνικὴν καλλιῶνην.

Ὁ περήφανος Σουλιώτης ἀποκρίθηκε αὐστηρά, τονίζοντας μιὰ μιὰ τὶς λέξεις του:

– Ὑψηλότητα, ἡ ἀδελφή μου ἔχει πρὸ πάντων τὴν ἑλληνικὴν ἀρετὴν!

ΓΙΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΕΝΤΟΣ